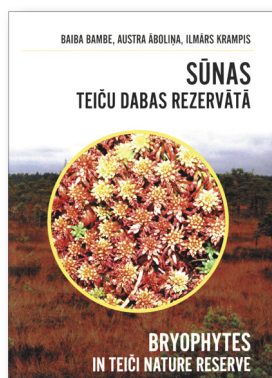

Całą serię rozpoczyna najmniejszy z wszystkich tom poświęcony mszakom. Drugi w kolejności tom obejmuje paprotniki i rośliny nagozalążkowe, zaś 7 pozostałych tomów przedstawiciele 232 rodzin roślin okrytozalążkowych. Ogółem, we wszystkich tomach opublikowano ponad 20 tysięcy kolorowych fotografii, ilustrujących ponad 10 tysięcy gatunków, czyli nieco ponad jedną czwartą całej flory Chin. W omawianym pierwszym tomie uwzględnionych jest 614 gatunków, co stanowi około 20% całej brioflory Chin. W tej liczbie mieści się 130 gatunków wątrobowców, 477 mchów i 7 glewików, należących w sumie do 100 rodzin. Każdy gatunek ilustruje jedna lub dwie fotografie, ukazujące, w zależności od wielkości roślin danego gatunku, całą kępkę, darenkę lub plechę albo w zbliżeniu pokroje kilku osobników, fragmenty plechy, gametangiofory lub sporogony. Wszystkie zdjęcia zostały wykonane w naturze i, z małymi wyjątkami, są bardzo dobrej jakości.

Koncepcje gatunków i układ systematyczny rodzin zostały przyjęte za najnowszymi Florami i wykazami mszaków Chin. Niestety, w pewnych przypadkach można mieć uzasadnione podejrzenia odnośnie do poprawności oznaczeń ilustrowanych gatunków. Na przykład, *Codriophorus fascicularis* (Hedw.) Bedn.-Ochyra & Ochyra w ogóle nie występuje w Chinach i zdjęcie przedstawia z całą pewnością *C. anomodontoides* (Cardot) Bedn.-Ochyra & Ochyra, z którym gatunek ten był powszechnie mylony przez chińskich briologów. Natomiast zdjęcia podpisane jako *C. anomodontoides* i *C. brevisetus* (Lindb.) Bedn.-Ochyra & Ochyra ukazują mchy z włoskami hialinowymi na liściach, co jednoznacznie wskazuje na ich przynależność do rodzaju *Bucklandiella* Roiv. i najprawdopodobniej do gatunku *B. subsecunda* (Harv.) Bedn.-Ochyra & Ochyra. Podobnie jest ze zdjęciem *Niphotrichum ericoides* (Brid.) Bedn.-Ochyra & Ochyra, które zapewne ilustruje rozpowszechniony w Chinach gatunek *N. barbuloide*s (Cardot) Bedn.-Ochyra & Ochyra, podczas gdy *N. ericoides* jest niezmiernie rzadkim gatunkiem, znanym zaledwie z jednego lub dwóch stanowisk w północno-wschodniej części tego kraju. W omawianym atlasie można wskazać jeszcze kilka podobnych przypadków, co jest wynikiem błędnych ujęć taksonomicznych pewnych gatunków we Florach mchów tego kraju, na przykład z rodzajów *Schistidium* Bruch & Schimp. i *Grimmia*. Błędy te nie umniejszają jednak wartości omawianego przewodnika, gdyż zdecydowana większość gatunków jest poprawnie oznaczona, a zdjęcia niektórych z nich są tu publikowane po raz pierwszy. – RYSZARD OCHYRA, ul. Fryderyka Zolla 39, 30-898 Kraków, Polska.

DOI: <https://doi.org/10.35535/ffgp-2019-0052>

Baiba BAMBE, Austra ĀBOLIŅA & Ilmārs KRAMPIS. 2017. **Sūnas Teiču dabas rezervātā** [Bryophytes in Teiči Nature Reserve]. 249 str., 34 ryc., 232 mapy rozmieszczenia. Miękką oprawa, format 21,0 × 14,8 cm. Latvijas Valsts mežzinātnes institūts «Silava», Salaspils. Cena: nie podano. ISBN 978-9984-14-765-9.

Leżąca w północno-zachodniej części Nizy Wschodnioeuropejskiego Łotwa, podobnie jak sąsiednie Estonia i Litwa, jest krajem nizinnym, którego 57% powierzchni leży poniżej 100 m n.p.m., a zaledwie 2,5% powyżej 200 m n.p.m. Ponieważ cały obszar Łotwy był pokryty lądolodem w czasie ostatniego zlodowacenia bałtyckiego, jej powierzchnię pokrywają twory polodowcowe, a w krajobrazie dominują charakterystyczne formy polodowcowej – ozy, kemy, drumliny i wysoczyzny morenowe, pomiędzy którymi usytuowały się liczne jeziora oraz rozległe mokradła. Te ostatnie pokrywają około 10% powierzchni całego kraju, ale rozmieszczone są jednak bardzo nierównomiernie. Większość z nich skupiona jest w rejonach nizinnych, a najbogatszymi w torfowiska regionami są nadmorska kraina Vidzeme na pograniczu z Estonią oraz Łatgalia w południowo-wschodnim zakątku kraju, będąca krainą pojezierzy, w których torfowiska utworzyły się w najbliższym sąsiedztwie jezior w wyniku stopniowego procesu ich

zarastania. Ogółem, aż 42% wszystkich łotewskich bagien stanowią torfowiska wysokie, 49% niskie i 9% przejściowe. Najcenniejsze i jednocześnie najciekawsze pod względem przyrodniczym są otwarte torfowiska ombrotroficzne, zajmujące blisko 5% ogółu bagien. Szacuje się, że przeszło połowa torfowisk na Łotwie jest nienaruszona przez człowieka, z czego około 12% podlega ochronie prawnej.

Największym i najpiękniejszym torfowiskiem wysokim na Łotwie jest Teiči, leżące na Pojezierzu Łatgalskim na Nizinie Wschodniolotewskiej. Jego wiek ocenia się na około 10 tys. lat, a średnia miąższość torfu wynosi 4,5 m, przy maksymalnej głębokości torfowiska sięgającej 9,5 m. W 1982 roku na torfowisku utworzono rezerwat przyrody o powierzchni 19779 hektarów, z czego na samo torfowisko przypada 14896 hektarów, a resztę jego powierzchni zajmują lasy, jeziora i łąki. W 1995 roku rezerwat przyrody Teiči (wraz z sąsiednim kompleksem bagiennym Pelecare) został umieszczony został na liście obiektów Konwencji Ramsarskiej. Znaczną część rezerwatu zajmują otwarte mszary, należące do borealnego zespołu *Chamedaphne-Sphagnetum magellanici*, porośnięte jedynie przez karłowate sosny i równie skarłale brzozy (brodawkowatą i omszoną). Rezerwat posiada bogatą awifaunę liczącą 209 gatunków ptaków, z których 74 jest prawnie chronionych na Łotwie. Ogółem w rezerwacie stwierdzono 3141 gatunków zwierząt oraz 688 gatunków roślin naczyniowych.

Badania flory mszaków torfowiska Teiči, które są dominującym elementem jego szaty roślinnej rozpoczęły się jeszcze w latach 20. ubiegłego wieku. Zostały one zintensyfikowane w latach 1987–1996, w trakcie których kartowano rozmieszczenie gatunków w siatce kwadratów o boku 500 m, zaś w latach 2010–2015 przeprowadzono tu badania uzupełniające. Ich wyniki są przedstawione w omawianej tu lokalnej Florze mszaków. Ogółem w rezerwacie przyrody Teiči stwierdzono 234 gatunki, co stanowi 42% całej brioflory Łotwy. W tej liczbie mieszczą się 182 gatunki mchów, 51 gatunków wątrobowców i 1 gatunek glewika. Jak się można było spodziewać z charakteru przyrodniczego badanego obiektu, najliczniej reprezentowane są tu torfowce (*Sphagnum* L.), które obejmują 27 gatunków (73% sfagnoflory Łotwy). Kolejne miejsca wśród najbogatszych w gatunki rodzin mchów zajmują *Brachytheciaceae* (14 gatunków), *Dicranaceae* (13) i *Amblystegiaceae* (12), zaś wśród wątrobowców *Cephaloziaceae* (8), *Lophoziaceae* (6) i *Geocalyceaceae* (5). Natomiast najliczniejszymi w gatunki rodzajami mchów są, obok *Sphagnum*, *Dicranum* Hedw. (8), *Bryum* Hedw. i *Plagiothecium* Schimp. (po 7) oraz *Brachythecium* Schimp. i *Plagiomnium* T.J.Kop. (po 6).

Wszystkie stwierdzone na badanym obszarze gatunki zostały zestawione w tabeli w porządku alfabetycznym według rodzajów, w której podano częstość ich występowania w trójstopniowej skali oraz zaznaczono siedliska i podłoża, na których rosły, pogrupowane na lasy, bagna i pozostałe biotopy. Osobna tabela zawiera wykaz gatunków rzadkich i chronionych. Nieco ponad połowę całej książki zajmuje część atlasowa, zawierająca punktowe mapy rozmieszczenia wszystkich gatunków w półkilometrowej siatce kwadratów. Jest ich w sumie 833, w tym 629 pełnych i 204 niepełne, położone na obrzeżach rezerwatu. W części wstępnej książki znajduje się krótki opis badanego terenu, z podaniem danych klimatycznych oraz historii badań briologicznych. Sporym zaskoczeniem może być brak jakiegokolwiek mapy topograficznej badanego obiektu, co powinno być standardem w opracowaniach tego typu. W dalszej kolejności autorzy przedstawiają metodykę badań oraz krótkie podsumowanie różnorodności flory wątrobowców, torfowców i mchów, analizę siedliskową i geograficzną, a także porównanie z innymi podobnymi obiektami na Łotwie i omówienie rzadkich i chronionych gatunków.

Łotewska literatura briologiczna nie dysponowała dotychczas podobnym opracowaniem, stąd brak było szczegółowych danych na temat flory torfowisk wysokich w tym kraju. Niniejsza praca dostarcza więc wartościowego materiału porównawczego flory mszaków torfowisk wysokich na Łotwie i w innych krajach Europy Środkowej, w tym Polski, które wykształciły się po ostatnim zlodowaczeniu. – RYSZARD OCHYRA, ul. Fryderyka Zolla 39, 30-898 Kraków, Polska.

DOI: <https://doi.org/10.35535/ffgp-2019-0053>